

Cuprins

Abrevieri	5
Introducere	7

Capitolul I. Considerații generale asupra chestiunii

prejudiciale. Interferențe și delimitări ale instituției	11
§1. Considerații generale asupra chestiunii prejudiciale.....	11
1.1. Reglementarea în dreptul pozitiv.....	11
1.2. Noțiunea și elementele definiției ale chestiunii prejudiciale	13
1.3. Fundamentele chestiunii prejudiciale	15
1.4. Funcțiile chestiunii prejudiciale.....	21
1.4.1. Funcția de unificare a dreptului	21
1.4.2. Funcția care derivă din specializarea dreptului	24
1.5. Caracterul definiției ale chestiunii prejudiciale	25
1.5.1. Caracterul de incident în cadrul judecătii	25
1.5.2. Invocarea în cadrul unui proces pendinte.....	27
1.5.3. Momentul invocării chestiunii prejudiciale.....	28
1.5.4. Soluționarea de către o altă instanță.....	29
1.5.5. Caracterul suspensiv	32
1.5.6. Autoritatea hotărârii pronunțate pe cale prejudicială.....	33
1.6. Varietățile chestiunii prejudiciale	35
§2. Interferențe și delimitări.....	37
2.1. Preliminarii.....	37
2.2. Principiul „judecătorul acțiunii este și judecătorul excepției”	39
2.3. Chestiunea prejudicială și chestiunea prealabilă.....	44
2.4. Chestiunea prejudicială și excepțiile procesuale	47

2.5. Chestiunea prejudicială și excepția de neconstituționalitate.....	50
2.5.1. Elementele definitorii ale excepției de neconstituționalitate.....	51
2.5.2. Procedura de invocare a excepției de neconstituționalitate.....	53
2.5.2.1. Aspectele procedurale ale invocării excepției de neconstituționalitate.....	53
2.5.2.2. Atribuțiile judecătorului <i>a quo</i>	54
2.5.3. Suspendarea litigiului în temeiul dispozițiilor art. 413 alin. (1) pct. 1 din Codul de procedură civilă.....	59
2.5.4. Decizia Curții Constituționale.....	62
2.5.5. Diferențieri față de chestiunile prejudiciale.....	65
2.6. Chestiunea prejudicială și competența materială exclusivă.....	68
2.7. Chestiunea prejudicială în dreptul intern și chestiunea prejudicială în dreptul european.....	69
2.8. Chestiunea prejudicială și excepția de nelegalitate.....	70
2.8.1. Preliminarii.....	70
2.8.2. Istoric.....	71
2.8.3. Noțiuni și caractere juridice.....	76
2.8.3.1. Noțiunea de excepție de nelegalitate și delimitări.....	76
2.8.3.2. Distincția excepției de nelegalitate de acțiunea directă.....	81
2.8.3.3. Caractere juridice.....	83
2.8.4. Excepția de nelegalitate în dreptul comparat.....	94
Capitolul II. Formele și obiectul chestiunii prejudiciale.....	98
§1. Chestiunea prejudicială de natură penală.....	98
1.1. Preliminarii.....	98
1.2. Noțiuni și particularități.....	100
1.3. Condiții de existență a chestiunii prejudiciale de natură penală.....	102

1.3.1. Necesitatea ca acțiunea civilă și acțiunea penală să derive din același fapt și dintr-o cauză identică.....	102
1.3.2. Soluția viitoare asupra acțiunii penale să fie de natură a influența decisiv hotărârea instanței civile.....	103
1.3.3. Obligativitatea inițierii acțiunii penale.....	104
1.3.4. Acțiunea civilă să nu fie rezolvată înaintea punerii în mișcare a acțiunii penale sau invers.....	105
1.4. Ipoteze în care se poate discuta despre existența unei chestiuni prejudiciale penale	106
1.4.1. Noțiunea de acțiune civilă întemeiată pe răspunderea civilă delictuală născută în urma săvârșirii infracțiunii.....	107
1.4.1.1. Particularități ale acțiunii civile derivate din răspunderea civilă delictuală născută ca urmare a ilicitului penal.....	108
1.4.1.1.1. Condiții ale exercitării acțiunii civile derivate din ilicitul penal.....	108
1.4.1.1.1.1. Infracțiunea ca sursă comună a acțiunii penale și a celei civile.....	109
1.4.1.1.1.2. Condițiile de existență a prejudiciului	111
1.4.1.1.2. Obiectul.....	118
1.4.1.1.3. Părțile acțiunii civile.....	119
1.5. Principiul „ <i>electa una via</i> ”	126
1.5.1. Condiții în care principiul „ <i>electa una via</i> ” funcționează.....	127
1.5.2. Raportul dintre acțiunea penală și acțiunea civilă derivată din săvârșirea unei infracțiuni.....	130
1.5.2.1. Elemente de diferențiere	130
1.5.2.2. Elemente conexe.....	132
1.5.2.3. Consecințele elementelor de legătură existente între acțiunea penală și acțiunea civilă.....	133
1.5.2.4. Situații în care nu există interdependență între acțiunea civilă și acțiunea penală.....	135

1.5.2.5. Alte acțiuni civile față de care acțiunea penală se poate constitui chestiune prejudicială.....	135
§2. Chestiunea prejudicială adresată Curții de Justiție a Uniunii Europene	141
2.1. Preliminarii.....	141
2.2. Definiția și sediul materiei întrebării preliminare	143
2.2.1. Noțiunea de întrebare preliminară	143
2.2.2. Sediul materiei.....	144
2.2.3. Poziția acțiunii preliminare în cadrul jurisdicției Uniunii Europene	146
2.2.4. Funcția întrebării preliminare	147
2.3. Subiectele întrebării preliminare	149
2.3.1. Instanța națională.....	149
2.3.1.1. Calitatea cerută pentru a adresa întrebări preliminare.....	151
2.3.1.2. Instituțiile care reprezintă organisme judiciare în sensul art. 267 TFUE	157
2.3.1.3. Competența de apreciere a adresării unei întrebări preliminare	160
2.3.1.3.1. Necesitatea întrebării pentru cauza de fond.....	163
2.3.1.3.2. Situații care denotă lipsa de pertinență a întrebării instanței de trimitere.....	164
2.3.1.4. Ipotezele în care adresarea unei întrebări preliminare devine obligatorie pentru judecătorul național	169
2.3.1.4.1. Analiza sintagmei „instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern”.....	170
2.3.1.4.2. Excepții de la obligația instituită de par. 3 al art. 267 TFUE	173
2.3.1.4.3. Sancțiunea nerespectării obligației de sesizare a Curții de Justiție.....	180
2.3.2. Curtea de Justiție a Uniunii Europene.....	181
2.3.2.1. Obiectul întrebării preliminare și competența Curții de Justiție	182

2.3.2.1.1. Întrebări preliminare adresate în legătură cu interpretarea Tratatului.....	182
2.3.2.1.2. Limitele trasate cu privire la obiectul interpretării.....	183
2.3.2.2. Validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii Europene	185
2.3.2.3. Cauza trimiterii preliminare.....	186
2.3.2.3.1. Hotărâri de interpretare	186
2.3.2.3.2. Hotărâri cu privire la validitate	188
2.4. Forma și conținutul trimiterii	189
2.4.1. Condițiile de formă ale hotărârii de trimitere	190
2.4.2. Condițiile cu privire la conținut.....	191
2.4.2.1. Aspecte generale	191
2.4.2.2. Aspecte privitoare la motivele trimiterii preliminare.....	193
2.4.2.3. Informații cu privire la împrejurările de fapt.....	195
2.4.2.4. Informațiile cu privire la dreptul național.....	196
2.4.3. Claritatea dispozițiilor hotărârii instanței de trimitere	196
2.5. Hotărârea preliminară	198
2.5.1. Forma hotărârii	198
2.5.2. Conținutul hotărârii.....	199
2.5.3. Interpretarea și revizuirea hotărârii preliminare.....	201
§3. Chestiunea prejudicială de natură civilă	202
3.1. Fundament.....	202
3.2. Natura și caracterele juridice ale chestiunii prejudiciale de natură civilă.....	204
3.3. Condițiile existenței chestiunii prejudiciale de natură civilă	206
3.3.1. Invocarea în cadrul unui litigiu pendinte	207
3.3.2. Chestiunea prejudicială să facă obiectul unei alte judecăți.....	208
3.3.3. Termenul de invocare.....	210

3.3.4. Relația de dependență între cele două litigii.....	211
3.3.5. Obiectul litigiului prejudicial	212
3.3.6. Suspendarea litigiului principal	214
3.4. Felurile chestiunii prejudiciale de natură civilă.....	215
3.4.1. Litigii având ca obiect cererile de expropriere.....	217
3.4.2. Litigii având ca obiect cererile privitoare la adopteție	220
3.4.3. Litigii având ca obiect nulitatea sau desfacerea căsătoriei.....	224
3.5. Cazul special al chestiunilor prejudiciale care nu se identifică, <i>stricto sensu</i> , cu natura civilă.....	228
3.5.1. Litigii având ca obiect insolvența.....	229
3.5.2. Cazul chestiunilor prejudiciale având ca obiect cauze relevând competența instanțelor de contencios administrativ	234
3.5.3. Litigiile de dreptul muncii.....	243
§4. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept	244
4.1. Preliminarii.....	244
4.2. Rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție în interpretarea și aplicarea unitară a legii	248
4.3. Rolul sesizării pentru pronunțarea unei hotărâri de interpretare	252
4.4. Caracterul sesizării.....	254
4.5. Condiții	256
4.5.1. Existența unui proces pendent	257
4.5.2. Necesitatea judecării unei cauze în ultimă instanță	258
4.5.3. Necesitatea pronunțării asupra unei chestiuni de drept.....	259
4.5.4. Legătura de dependență cu fondul cauzei.....	261
4.5.5. Caracterul de noutate al problemei de drept.....	262
4.5.6. Lipsa unei statuări anterioare asupra problemei de drept	263
4.5.7. Cerințe reținute de dreptul francez	264

4.5.7.1. Dificultatea serioasă a chestiunii de drept	264
4.5.7.2. Problema de drept a fost identificată în numeroase litigii	265
§5. Chestiunile prejudiciale având ca obiect interpretarea tratatelor internaționale.....	266
5.1. Fundamentul legal	267
5.2. Obiectul chestiunii prejudiciale	268
5.3. Instituțiile competente să adreseze o solicitare Ministerului Afacerilor Externe.....	271
5.4. Conținutul atribuțiilor Ministerului Afacerilor Externe	272
5.5. Procedura	275
5.6. Avizul Ministerului Afacerilor Externe	278
Capitolul III. Procedura chestiunii prejudiciale.....	280
§1. Etapele soluționării chestiunii prejudiciale de natură penală.....	280
1.1. Procedura în fața instanței civile.....	280
1.1.1. Accepțiunea și specificitatea principiului „penalul ține în loc civilul”	282
1.1.1.1. Sfera de aplicare și interpretare a principiului „penalul ține în loc civilul”	283
1.1.1.2. Condițiile de existență și de aplicare a principiului	284
1.1.1.3. Excepții de la principiul „penalul ține în loc civilul”	288
1.1.2. Suspendarea cauzei civile	289
1.1.3. Etapa procesuală în care poate fi invocată chestiunea prejudicială penală	293
1.2. Momentul până la care se menține suspendarea.....	294
1.3. Calea de atac împotriva măsurii suspendării	295
1.4. Etapa desfășurată în fața instanței penale.....	296
§2. Procedura de soluționare a trimiterii preliminare	296
2.1. Procedura în fața instanței naționale.....	297
2.1.1. Suspendarea litigiului de fond	297

2.1.2. Posibilitatea de a ataca hotărârea prin care se dispune trimiterea preliminară.....	299
2.1.3. Posibilitatea încuviințării măsurilor provizorii....	301
2.2. Procedura în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene.....	302
2.2.1. Notificarea deciziei de adresare a unei trimiteri	303
2.2.2. Observațiile cu privire la trimiterea preliminară.....	304
2.2.3. Părțile în cadrul procedurii	306
2.2.4. Obiectul asupra căruia poartă hotărârea preliminară.....	307
2.2.5. Procedura propriu-zisă în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene.....	308
2.2.6. Procedura orală.....	309
§3. Etapele soluționării chestiunii prejudiciale de natură civilă.....	310
3.1. Invocarea incidentului	310
3.2. Soluționarea cererii de suspendare în fața instanței învestite cu litigiul principal	311
3.3. Reluarea judecării după suspendare.....	312
3.4. Etapa desfășurată în fața instanței învestite a se pronunța cu titlu prejudicial.....	317
§4. Etapele procedurii întrebării preliminare adresate Înaltei Curți de Casație și Justiție	317
4.1. Etapa judecării în fața instanței de fond.....	317
4.1.1. Competența instanței de fond	318
4.1.2. Dezbaterile contradictorii în fața instanței de fond.....	321
4.1.3. Hotărârea instanței de fond	323
4.1.4. Suspendarea cauzei principale	327
4.2. Procedura în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție	329
4.2.1. Procedura prealabilă judecării	329
4.2.2. Procedura de judecată.....	332
4.2.3. Hotărârea Înaltei Curți de Casație și Justiție	334
4.2.4. Termenul de pronunțare a hotărârii	336

Capitolul IV. Autoritatea hotărârii pronunțate asupra „chestiunii prejudiciale”	339
§1. Noțiune și efecte	339
§2. Autoritatea de lucru judecat a hotărârilor pronunțate în procesele prejudiciale	342
2.1. Autoritatea de lucru judecat a hotărârii instanței penale în fața instanței civile.....	342
2.1.1. Natura și specificul autorității de lucru judecat a hotărârii penale.....	343
2.1.2. Justificarea autorității de lucru judecat.....	345
2.1.3. Condițiile de operare a autorității de lucru judecat.....	346
2.1.4. Limitele autorității de lucru judecat a hotărârii penale în fața instanței civile	348
2.1.5. Autoritatea de lucru judecat a hotărârii civile în fața instanței penale	350
2.2. Consecințele caracterului prejudicial al acțiunii penale.....	350
2.2.1. Ipoteza unei hotărâri de condamnare a instanței penale	351
2.2.2. Ipoteza unei hotărâri de achitare sau încetare a procesului penal	353
§3. Efectele hotărârii preliminare pronunțate de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene.....	354
3.1. Efectele cu privire la litigiul principal	355
3.2. Efectele în privința altor jurisdicții.....	358
§4. Autoritatea de lucru judecat a hotărârii instanței civile.....	359
4.1. Dependența soluției instanței de soluția cuprinsă în hotărârea pronunțată cu titlu prejudicial	360
4.2. Obiectul litigiilor aflate în relație de prejudicialitate	362
§5. Efectele hotărârii Înaltei Curți de Casație și Justiție	362

Capitolul V. Concluzii și considerații de lege ferenda	368
§1. Concluzii.....	368
§2. Concluzii parțiale prin prisma analizei individuale a chestiunilor prejudiciale	370
2.1. Concluzii cu privire la figura chestiunii prejudiciale de natură penală.....	370
2.2. Considerații cu privire la întrebarea preliminară adresată Curții Europene de Justiție	373
2.3. Observații speciale cu privire la procedura hotărârii prealabile.....	374
2.4. Concluzii cu privire la chestiunea prejudicială de natură civilă	379
2.5. Critici și neajunsuri ale instituției excepției de nelegalitate.....	380
§3. Repere pentru o teorie a mecanismului prejudicial	387
 Bibliografie	 393